

І.В. Місєвра
(к. і. н., доцент, Гамбург, Німеччина),
О.А. Шановська
(к. і. н., доцент, доцент ОНПУ)

ДО ПИТАННЯ ПРО СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО- ГУМАНІТАРНИХ НАУК

Наука як сфера людської діяльності, спрямована на отримання нових знань про природу, суспільство та мислення, виражених у сукупності теорій, своїми витокami сягає часів античності. Народження наукового знання відбулося в Стародавній Греції внаслідок переходу від релігії до філософії, раціональної за своїм характером. Цей перехід був пов'язаний з інтерактивною технікою, що сприяла новому, раціональному баченню світу. Техніка стала дійсним предметом філософії у формі теоретико-геометричних конструкцій світу в системах Анаксимандра, Парменіда, Піфагора, Демокріта, Арістотеля та інших мислителів [1, с. 137].

Філософська методологія є фундаментальною у сучасній науці, тобто визначає загальну стратегію принципів пізнання реальності.

Втім, і Піфагор, який стоїть біля початків грецької філософії, і основоположник діалектики Геракліт, і автор матеріалістичного (атомістичного) вчення Демокріт, і автор соціально-політичних розробок Арістотель були великими мудрецькими-філософами. Але ми розуміємо, що рід занять у них був не зовсім однаковим. Тому ми додаємо до імені Гомера – поет, Геродота – історик, Піфагора – математик і т. д. З іншого боку, Перікл, який для греків був великим мудрецем, з точки зору сучасника ніякого відношення до філософії не має.

Одна з проблем, з якою стикаються представники соціально-гуманітарних наук – певна невизначеність понять. Наприклад, давньогрецьке слово «демократія» використовується у сучасній політології і як форма влади, і як політичний режим, що визначає сутність владних відносин, а це не одне й те саме.

Інше поняття – етнос, яке також має грецьке походження. Нині воно уживається як науковий термін для визначення всіх типів людських спільнот. Щодо етносу, то існує велика кількість теорій, які обґрунтовують його сутність. Проте, якщо взяти, наприклад, воду, яка має різні властивості – буває в твердому, рідкому, газоподібному стані, або може бути прозорою, може набувати будь-якого кольору, може бути солоною, солодкою, гіркою і т. п. Але для всякого зрозуміло, що вода – це хімічний елемент і його формула

H_2O . Звичайна вода замерзає при температурі $0^\circ C$ і закипає при $100^\circ C$, перетворюючись у

пару. По відношенню до етносу такої формули не існує. Хоча він також має певні ознаки, улягає певним законам. Сучасною наукою досі не встановлено, «при скількох градусах» той чи інший етнос «може закіпнути» або перетворитися на іншу реальність.

У сучасному суспільстві споживання матеріальне превалює над духовним началом. Університети, які впродовж багатьох століть були центрами високого знання (на протипагу знання практичному), центрами критики звичайної, філістерської свідомості, перетворилися на технократичний придаток, покликаний забезпечити умови виробництва товарів і виробництва споживання. Прагматизм сучасних реалій полягає в тому, що затребуваними на ринку праці є фахівці не соціально-гуманітарного, а технічного профілю.

Інша існуюча проблема – проблема залежності наук, особливо гуманітарних, від політичної кон'юнктури. Підтвердженням тому є велика кількість ідеологічно заангажованих праць і ще недавнє панування ідеологізації, утопізму, догматизму.

Нові покоління забезпечують збільшення знань, які вони отримали від своїх предків. Сучасне покоління наслідує знання радянського минулого і як тягар – модель радянського світоглядного конструювання. Як слушно зауважив кандидат філологічних наук Олексій Сінченко, «тотальність світу, що створила радянська ідеологія, формувала звичку світоглядної двовимірності, розуміння реального крізь призму бінарностей, де нашому правдивому завше протиставлялося ненаше і неправдиве, нашому мирному – їхнє ворохобне» [2, с. 268].

Вельми важливим і нагальним завданням для України є долання усталених ідеологічних нормативів, які продовжують нуртувати у сучасній суспільній свідомості, вироблення нового культурного наповнення таких понять, як свобода, віра, демократія, вироблення спільної ідентичності [2, с. 270]. Це виклики, насамперед, для інтелектуальної спільноти, яка має сконструювати новітню візію радянської епохи та запропонувати суспільству модерну концепцію державотворення. Що неможливо зробити без вивчення різних досвідів, які проливають світло на сучасну «духовну ситуацію часу» (Карл Ясперс), без переосмислення особистісного досвіду, без своєрідного «обміну пам'яттю» (Поль Рікер) про набуті та пережиті травми, без навчання вдивлятися у століття цілісно через множинність соціальної реальності.

Література:

1. Полікарпов В.С. Лекції з історії світової культури: навч. посібник. – Харків: Основа, 1990. – 223 с.
2. Сінченко О. Цей світ – ХХ століття // Всесвіт. – 2018. – №1-2. – С. 267-272.